

Helse- og omsorgskomiteen
Dokument 8:254 S (2020-2021)

Oslo, 27. april 2021

Nasjonal strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller

Nasjonalforeningen for folkehelsen er en frivillig, humanitær organisasjon som jobber med folkehelse, forskning på hjerte- og karsykdommer og demens, og er en interesseorganisasjon for personer med demens og deres pårørende.

Nasjonalforeningen for folkehelsen støtter forslaget om en ny strategi for å utjevne sosiale helseforskjeller. I nesten 20 år har reduksjon av sosial ulikhet i helse vært et mål for norske regjeringer. Den tiårige nasjonale strategien for å utjevne sosiale helseforskjeller (St.meld. nr. 20 (2006-2007)) ble avsluttet i 2017. I den siste folkehelsemeldingen (Meld. St. nr. 19 (2018-2019)) fornyet regjeringen sin forpliktelse til å redusere sosiale helseforskjeller. Til tross for økt bevissthet er utfordringene fortsatt tilstede og økende. Sosiale helseforskjeller springer ut av sosiale ulikheter i seg selv, hvor ulike levekår og livssjanser påvirker muligheter og valg og som til slutt resulterer i ulik helse.

I Samarbeidsstrategien for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (Like muligheter i oppveksten (2020-2023)) er det å redusere sosial ulikhet i barn og unges helse en av ni innsatsområder. Vi er glad for at reduksjon av sosiale ulikhet i helse er et prioritert innsatsområde, men det er viktig å påpeke at helseforskjellene handler om hele befolkningen, ikke utelukkende utsatte grupper. Sosial ulikhet danner et mønster gjennom hele befolkningen. De med litt mer sosioøkonomiske ressurser har det litt bedre enn de med mindre. Dersom utjevningspolitikken kun dreier seg om ytterpunktene vil vi aldri kunne løse de systematiske ulikhetsdriverne. Forskjellene er samfunnsskapte, urettferdige og mulige å gjøre noe med.

Det er behov for en ny strategi som forplikter alle sektorer til å ta sitt ansvar i arbeidet med å utjevne sosiale ulikheter som påvirker ulikhet i helse. Den økende ulikheten vi ser i dag, er en konsekvens av mange små og store tiltak i mange sektorer. Tiltak som påvirker fordelingen av økonomiske og sosiale ressurser kan få utilsiktede konsekvenser, slik som økte helseforskjeller. I Folkehelsemeldingen (Meld. St. nr. 19 (2018-2019)) står det at regjeringen vil «*leggje til rette for å oppfylle krava i folkehelselova og utgreiingsinstruksen om å vurdere konsekvenser for folkehelsa der det er relevant, gjennom ei systematisk vurdering av korleis tiltak og strategiar påverkar fordelinga av helse til folk sosialt og geografisk.*» Det bør vekke bekymring at regjeringen sier de ønsker å legge til rette for å oppfylle allerede lovpålagte krav.

Økt kompetanse og verktøy for å systematisk vurdere og identifisere hvordan tiltak og strategier påvirker fordelingen av helse sosialt og geografisk er nødvendig for å ivareta kravene som allerede er forankret i folkehelseloven og utredningsinstruksen.

I 2014 publiserte professor Espen Dahl m.fl. «Sosial ulikhet i helse: En norsk kunnskapsoversikt». I rapporten kom de frem til tre hovedanbefalinger for å gjøre helseforskjellsstrategien fra 2007 bedre og mer formålstjenlig. Nasjonalforeningen for folkehelsen mener disse anbefalingene må ligge til grunn for utarbeidelsen av ny strategi:

1. **Sosial ulikhet i helse bør settes høyt på den politiske dagsorden og bør gjennomtrengre alt som gjøres i myndighetenes daglige virke**

Fordelingsperspektivet må være med i initiering, utredning, planlegging, implementering og evaluering. Evalueringer av offentlig politikk, tiltak og intervensjoner må skaffe kunnskap om prosesser og effekter for ulike sosioøkonomiske grupper.

2. **Rutinemessig overvåkning av sosial ulikhet i helse**

Både relative og absolutte mål på sosial ulikhet i helse bør produseres jevnlig og overvåkes systematisk. Det bør utvikles empiriske indikatorer på alle målområdene som skal være med i strategien.

3. **Omformulere mål slik at de ganger sosial ulikhet**

En ny strategi må ha konkrete mål for å utjevne sammenhengen mellom sosioøkonomi og helse, ikke bare andelsmål eller fokus på fattigdomsutfordringer.

Vi mener det er viktig at strategien også kommer med konkrete tiltak. Flere fagmiljøer har fremmet konkrete forslag på en rekke relevante områder. Blant annet kom [Fagrådet for sosial ulikhet i helse kommet med konkrete mål og anbefalte tiltak](#) i 2018. I 2020 kom også et [ekspertpanel bestående av 34 uavhengige norske eksperter innen ernæring og folkehelse med anbefalinger og tiltak for sosial utjevning av ulikhet i kosthold](#). Disse forslagene bør følges opp i en ny strategi.

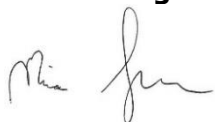
Fagsenter for likeverdig barndom

Nasjonalforeningen for folkehelsen mener det haster å få på plass gode ordninger som kan vurdere fordelingskonsekvenser, og at vi bør starte med barna. Derfor foreslår vi at det bør opprettes et fagsenter for likeverdig barndom tilknyttet en uavhengig instans for å vurdere sosial ulikhet i barne- og ungdomsår. Med kompetanse i å vurdere fordelingskonsekvenser skal senteret vurdere hvordan strategier, planer eller tiltak påvirker muligheter til likeverdige barne- og ungdomsår og dermed god helse gjennom livet. Fagmiljøet bør gis mandat til å:

- Bidra til å identifisere strategier og tiltak som kan ha utilsiktede konsekvenser.
- Bidra til å utrede strategier, planer og tiltak.
- Identifisere utilsiktede fordelingskonsekvenser av strategier, planer og tiltak.
- Foreslå forbedringer av strategier, planer og tiltak basert på fordelingshensyn.
- Utvikle og spre kunnskap om sosiale ulikheter i barne- og ungdomsår.

Det er tverrpolitisk enighet om at reduksjon av sosial ulikhet i helse er et av de viktigste målene i folkehelsepolitikken. Nå trengs det en sterk, langsiktig og koordinert tverrsektoriell innsats for å nå målet.

Med vennlig hilsen

Mina Gerhardsen
Generalsekretær

Karoline Unnerud
Politisk rådgiver